

3. Єременко І. Г. Дидактичні основи уроку в допоміжній школі К. : Рад. шк., 1996. 130 с.
4. Новіков Н. І. Проблеми трудового виховання учнів. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 2. С. 103–107.
5. Петрова В. Г., Белякова І. В. К вопросу о разнообразии форм обучения детей с нарушениями интеллектуального развития. *Дефектология*. 1995. № 3. С. 19–22.
6. Хохліна О. П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку. К. : Пед. думка, 2000. 286 с.
7. Чеботарьова О. Удосконалення змісту трудового виховання у спеціальних шкільних закладах для дітей із розумовою відсталістю. *Дефектологія*. 2011. № 2. С. 34–37.

Коршунова Наталія Іванівна

заступник директора з виховної роботи

КЗ «Запорізька спеціальна загальноосвітня

школа-інтернат «Джерело» Запорізької обласної ради

**ОГЛЯД ФУНКЦІЙ ПЕДАГОГА У РОБОТІ З УЧНЯМИ З ПОРУШЕННЯМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

У статті проаналізовано функції педагога у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку. Акцентовано увагу на значенні професіограми у становленні педагогічної діяльності. Визначено особливості здійснення діагностичної; орієнтаційно-прогностичної; конструктивно-проектувальної; організаторської; інформаційно-пояснювальної; комунікативно-стимуляційної; аналітико-оцінної; дослідницько-творчої та корекційної функцій. Зазначено особливості професійного становлення педагога для здійснення роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку.

Ключові слова: педагог, фахівець, функції, учні з інтелектуальними порушеннями, розвиток.

Korshunova Natalia Ivanivna

Deputy Director for Education works

of KZ «Zaporizhzhya special boarding school «Source»

Zaporozhye regional council

**REVIEW OF THE FUNCTIONS OF THE TEACHER IN WORKING WITH STUDENTS WITH
INTELLECTUAL DISABILITIES**

The article analyzes the functions of the teacher in working with students with intellectual disabilities. Emphasis is placed on the importance of the professional profile in the formation of pedagogical activity. Peculiarities of diagnostic implementation are determined; orientation and prognostic; constructive and design; organizational; informational and explanatory; communicative and stimulating; analytical and evaluation; research and creative and correctional functions. The peculiarities of professional development of a teacher for working with children with intellectual disabilities are indicated.

Keywords: teacher, specialist, functions, students with intellectual disabilities, development.

Постановка проблеми: Реалізація прав дітей з особливими освітніми потребами на освіту розглядається у якості одного з найважливіших завдань державної політики в галузі освіти сьогодні. Отримання дітьми зазначеної категорії якісної освіти є однією з основних і невід'ємних умов їх успішної соціалізації, забезпечення їх повноцінної участі в житті суспільства, ефективної самореалізації у різних видах професійної та соціальної діяльності тощо.

Очевидно, що в сформованій ситуації реальна практика навчання дітей з особливими освітніми потребами визначає актуальність вирішення теоретичних та практичних проблем, які стосуються не тільки організації навчального процесу, але й вимагають професійної підготовки майбутніх педагогів, які будуть працювати з дітьми особливими освітніми потребами [3].

У зв'язку із цим особливої значимості набуває вивчення рівня готовності педагога до навчання школярів з особливими освітніми потребами, що забезпечує придбання цими учнями знань, умінь і навичок відповідно до вимог навчальних програм, а також їхній особистісний розвиток. Парадигма сучасного розвитку освіти в рамках концепції Нової української школи вимагає пошуку нових цінностей, які визначають професійну готовність педагога до навчально-виховної діяльності у світлі ідей гуманної педагогіки.

Актуальність: Ефективне функціонування спеціальної освіти в умовах динамічної соціально-політичної і економічної трансформації нашого суспільства, забезпечення повноцінного розвитку дітей з особливими освітніми потребами знаходиться у прямій залежності від рівня компетентності педагога. Особлива увага у фаховій підготовці педагога, який працюватиме з дітьми з інтелектуальними порушеннями, належить забезпеченню реалізації функцій у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку [1].

У спеціальній освіті різними аспектами проблеми підготовки педагогів для роботи з учнями з особливими освітніми потребами присвячено праці В. Бондаря, І. Єременка, Н. Засенко, С. Миронової, Н. Назарової, В. Синьова, С. Федоренко, О. Хохліної, А. Шевцова, М. Шеремет, М. Ярмаченка та ін. Автори наголошують на винятковій важливості функціональної реалізації педагога у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку, пов'язаної з корекційним спрямуванням навчання і виховання дітей зазначеної категорії.

Мета статті – описати функції педагога у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Вища педагогічна освіта будується на засадах професіограми педагога. **Професіограма** є своєрідним паспортом, який

містить сукупність **особистісних** якостей, педагогічних і спеціальних знань, та умінь, необхідних для педагога. Саме на базі професіограми складають навчальні плани, за **якими** визначають кількість і диференціацію навчального часу за предметами, вимоги до знань, умінь і навичок майбутнього педагога, закладені у програмах і підручниках. Професіограма – система вимог, які **ставить** професія до людини. У професіограмі відбиті морально-психологічні риси, які є необхідними для майбутньої навчальної і виховної роботи з дітьми особливими освітніми потребами, які слід розвивати в процесі самовиховання і навчання [2].

Розглянемо функції педагога, який працює з дітьми з особливими потребами і **ті вимоги до** нього, які зумовлені їх змістом. У навчально-виховному процесі виявляють себе такі взаємопов'язані функції (види діяльності) педагога: діагностична; орієнтаційно-прогностична; конструктивно-проектувальна; організаторська; інформаційно-пояснювальна; комунікативно-стимуляційна; аналітико-оцінна; дослідницько-творча; корекційна [4].

Діагностична функція (від гр. *diagnosis* – розпізнавання, вибачення) педагогічної діяльності пов'язана з розпізнаванням і вивченням істотних ознак освіченості, їх комбінування, форм вираження як реалізованих цілей освіти. Оцінка знань, умінь, навичок, вихованості, розвитку учня дає змогу глибше вивчити протікання навчально-виховного процесу, встановити причини, що перешкоджають досягненню бажаного ступеня розвитку рис і якостей особистості; визначити фактори, які сприяють успішному здійсненню цілей освіти. Діагностика можлива за умови спостережливості педагога, за наявності уміння «вимірювати» знання, уміння, навички, вихованість і розвиток учня, правильно діагностувати педагогічні явища.

Орієнтаційно-прогностична функція. Управління педагогічним процесом передбачає орієнтацію на чітко представлений у свідомості кінцевий результат. Знання суті і логіки педагогічного процесу, закономірностей вікового та індивідуального розвитку учнів дозволяють прогнозувати (гр. *prognosis* – передбачення розвитку чогось, що базується на певних даних), як учні сприйматимуть матеріал, перебуваючи під впливом **життєвих уявлень**, який учнівський досвід буде сприяти глибшому проникненню в суть виучуваного явища; що саме учні зрозуміють **неправильно**. Педагогічне прогнозування передбачає також бачення тих якостей **учнів**, які можуть бути сформовані за певний проміжок часу. **Дана** функція педагогічної діяльності вимагає уміння

педагога **прогнозувати** розвиток особистості – розвиток її якостей, почуттів, волі і поведінки, враховувати можливі відхилення у розвитку; прогнозувати хід **педагогічного** процесу: наслідки застосування тих чи інших форм, методів, **прийомів** і засобів навчання та виховання.

Конструктивно-проектувальна функція діяльності педагога органічно пов'язана з орієнтаційно-прогностичною. Її суть у конструюванні та **проектуванні** змісту навчально-виховної роботи, в доборі способів **організації** діяльності учнів, які найповніше реалізують зміст і викликають **захоплення** учнів спільною діяльністю. Вона вимагає від педагога вмінь: переорієнтовувати цілі і зміст освіти та виховання на конкретні педагогічні завдання; враховувати потреби й інтереси учнів, можливості матеріальної бази, власний досвід та інше; визначати основні і другорядні завдання на кожному етапі педагогічного процесу; добирати види діяльності, підпорядковані визначеним завданням; планувати систему діяльності учнів; планувати індивідуальну роботу з учнями з метою розвитку їх здібностей, творчих сил і дарувань; відбирати зміст, обирати форми, методи і засоби педагогічного процесу в їх оптимальному поєднанні; планувати систему прийомів стимулювання активності учнів; **планувати** способи створення особистісно-розвивального **середовища**.

Організаторська функція діяльності педагога потребує умінь залучати учнів до різних видів діяльності й організовувати діяльність колективу. Для цього **учителю, вихователю необхідно вміти**: розвивати в учнів, вихованців стійкий інтерес до навчання, праці та інших видів діяльності; формувати потребу в знаннях, озброювати основами наукової організації навчальної праці; організовувати соціально-орієнтовані етичні, трудові, естетичні, екологічні, спортивні та інші виховні справи; розвивати в учнів ініціативу планувати спільну роботу, вміти розподіляти доручення, проводити інструктаж, координування спільної діяльності; створювати спеціальні ситуації для здійснення вихованцями моральних вчинків [4].

Інформаційно-пояснювальна функція діяльності вчителя спричинена **базуванням** навчання і виховання на інформаційних процесах. Оволодіння **знаннями**, світоглядними і морально-етичними ідеями є найважливішою умовою розвитку і формування особистості учня. Учитель у цьому випадку виступає не лише організатором педагогічного процесу, а й джерелом наукової, світоглядної і морально-етичної інформації. Тому велике значення у професійній підготовці вчителя має глибоке знання предмета, який він викладає, науково-

світоглядне переконання педагога. Від того, як сам учитель володіє навчальним матеріалом, залежить якість його пояснення, глибина змісту, логіка викладу, наповненість яскравими деталями і фактами. Ерудований учитель знає найновіші наукові ідеї і вміє доступно донести їх до учнів.

Комунікативно-стимульована функція педагогічної діяльності пов'язана з великим впливом, що його здійснює на учнів особистісна чарівність педагога, його моральна культура, вміння встановлювати і підтримувати доброзичливі відносини з учнями, власним прикладом пробуджувати їх до активної навчально-пізнавальної, трудової та інших видів діяльності. Ця функція в діяльності педагога включає любов до дітей, теплоту і турботу про них, що в поєднанні характеризує стиль гуманних взаємовідносин. Функція досить гостро ставить проблему професійного росту вчителя, його сумлінної роботи над підвищенням свого наукового рівня і набуттям рівня моральної досконалості [4].

Аналітико-оцінна функція діяльності педагога пов'язана з необхідністю **аналізувати** результат навчально-виховного процесу, виявляти в ньому **позитивні** сторони і недоліки, порівнювати досягнуті результати з **поставленими** цілями і завданнями, оцінювати ці результати, вносити **необхідні** корективи в педагогічний процес, вести пошуки шляхів його вдосконалення, ширше використовувати передовий педагогічний досвід.

Дослідно-творча функція педагогічної діяльності має два рівні. Суть першого полягає в творчому застосуванні відомих педагогічних і методичних ідей у конкретних умовах навчання і виховання. Другий рівень **пов'язаний** з осмисленням і творчим розвитком того нового, що виходить за межі відомої теорії, певною мірою збагачуючи її [4].

Такими є суть і система функцій педагогічної діяльності та комплекс умінь педагога, зумовлений ними. Професійно обумовлені вимоги до педагога в педагогіці виражаються термінами «професійна придатність» і «професійна готовність». Під професійною придатністю розуміють сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, які необхідні для досягнення успіху в обраній професії. Під професійною готовністю – психологічну, **психофізіологічну**, фізичну готовність (тобто професійну придатність) та науково-теоретичну і практичну підготовку педагога.

Для забезпечення зазначених вище функцій педагог має володіти глибокими знаннями з фахових дисциплін, методики викладання навчальних

предметів, високим рівнем майстерності в галузі навчально-виховної та розвивальної роботи. Тобто корекційний педагог повинен отримати не лише загальну професійну, але й фахову підготовку зі спеціальної педагогіки та психології.

Висновки. Отже, від особистості педагога, рівня його професійних умінь і навичок, уміння працювати з батьками залежить ефективність його виховної, педагогічної діяльності та корекційної роботи. Модель корекційно-педагогічної діяльності зорієнтована на підготовку багатoproфільного фахівця, який може працювати з дітьми з особливими освітніми потребами не лише у дошкільних навчальних закладах чи спеціальних закладах загальної середньої освіти, але й у інклюзивно-ресурсних та реабілітаційних центрах, закладах організації дозвілля, службах роботи з сім'єю тощо.

Перспектива дослідження. У практичному дослідженні реалізації функцій педагога у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку на базі Запорізької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернат «Джерело» Запорізької обласної ради.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миронова С. Системний підхід до організації та змісту багаторівневої професійної підготовки корекційного педагога. *Вища освіта України*. 2008. № 3 С. 107–109.
2. Основи корекційної педагогіки : Навчальна програма для педагогічних спеціальностей вищих закладів освіти / Укл. В. М. Синьов. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2006. 245 с.
3. Педагогіка / Под ред. Ю. К. Бабанського. М. : Просвещение, 1988. 325 с.
4. Пехота О. М., Кіктенко А. З. Освітні технології : Навчально-методичний посібник. К. : А.С.К., 2001. 256 с.

Лотиш Лариса Валеріївна

Вчитель початкових класів

комунального закладу «Прилуцька спеціальна школа»

ПРИЙОМИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ В УЧНІВ

З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті здійснено аналіз робіт науковців з проблематики формування й розвитку навичок читання у молодших школярів із порушеннями інтелекту. Висвітлено методичні прийоми, які дозволяють покращити техніку читання в учнів зазначеної категорії. Наголошено на причинах, які заважають якісно й швидко розвивати досліджуванні